

Верховний
Суд

Повноваження національних судів при вирішенні питань, пов'язаних з рішеннями МКАС

Наталія Сакара

суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду
кандидат юридичних наук, доцент

Повноваження національних судів під час розгляду по суті заяв про скасування рішення МКАС

Суд під час розгляду заяви про скасування арбітражного рішення не здійснює розгляд справи, яка перебувала на розгляді у міжнародному арбітражу, не відбувається оцінка такого рішення на предмет правильності застосування норм матеріального права, а суд лише здійснює перевірку на відповідність арбітражного рішення тим основним вимогам, які передбачені у ЦПК України та Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж», а також з'ясування обставин наявності чи відсутності порушення публічного порядку України.

Підстави оскарження та скасування рішення арбітражного суду, закріплені у статті 459 ЦПК України та статті 34 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», відповідають доктрині «перевищення повноважень», відповідно до якої арбітражне рішення, ухвалене згідно з узгодженими правилами, розглядається як невід'ємна частина арбітражної угоди і є обов'язковим для сторін. Допущені арбітрами порушення роблять рішення таким, що не відповідає очікуванню сторін, воно не стає продуктом погодженої волі учасників правовідносин. Арбітри в цій ситуації діють за межами, окресленими волевиявленням суб'єктів спору, перевищуючи надані їм повноваження.

Підстави для скасування рішення арбітражного суду - це обставини, за наявності яких держава не визнає результатів правозастосовчої діяльності арбітражного суду. Всі ці обставини пов'язані з порушеннями, допущеними арбітражем під час розгляду справи. Їх характер має бути настільки істотним, що виконання ухвалених у результаті рішень посягатиме на основи правопорядку, порушуватиме засадничі принципи побудови національної правової системи. Всі підстави для скасування рішень міжнародних комерційних арбітражних судів, за своєю правовою природою, ґрунтуються на наявності ознак порушення публічного порядку. При цьому законодавець окремо виділив такі порушення публічного порядку, які підлягають доведенню стороною спору, та такі, які суд має перевірити *ex officio*.

Постанова ВС від 18 листопада 2021 року у справі № 824/30/21 (провадження № 61-6116ав21).

Повноваження національних судів під час розгляду по суті заяв про визнання та надання дозволу на виконання рішення МКАС

Вирішуючи питання про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, суд не може оцінювати його правильність по суті чи вносити будь-які зміни до його змісту, а перевіряє лише дотримання строків звернення з клопотанням, дотримання вимог процесуального закону щодо його форми і змісту та наявність обставин, які можуть бути підставою для відмови в задоволенні заяви (стаття 478 ЦПК України).

Під час вирішення питання про визнання рішення міжнародного комерційного арбітражу та надання дозволу на його виконання суд має обмежену компетенцію (враховуючи те, що сторони добровільно довірили вирішення спору арбітражу), не здійснює оцінки законності та обґрунтованості рішення міжнародного комерційного арбітражу по суті вирішення спору, правильності або неправильності сум, які міжнародний комерційний арбітраж визнав такими, що підлягають до стягнення, а лише встановлює наявність або відсутність підстав для відмови у задоволенні заяви про видачу виконавчого документа, визначених законом. Закон містить вичерпний перелік процесуальних форм судового контролю, будь-яке інше втручання судів у рішення міжнародного комерційного арбітражу є неприпустимим.

Постанова ВС від 23 вересня 2021 року у справі № 824/72/21 (провадження № 61-9230ав21).

Інші повноваження національних судів під час розгляду заяв про визнання та надання дозволу на виконання рішення МКАС

Зі змісту норм, розміщених в Главі 3 Розділу IX ЦПК України «Визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу», вбачається, що законодавець імперативно врегулює повноваження суду під час розгляду заяв про визнання і надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Так, суд за клопотанням однієї із сторін витребує докази у порядку, встановленому цим Кодексом (частина друга статті 477 ЦПК України); може за заявою особи, яка подає заяву про визнання та надання дозволу на примусове виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, вжити передбачені цим Кодексом заходи забезпечення позову (частина третя статті 477 ЦПК України); може за заявою будь-якої із сторін і за наявності поважних причин відкласти розгляд заяви (частина шоста статті 477 ЦПК України); може зупинити провадження у справі, якщо в провадженні компетентного суду є заява про скасування цього рішення (частина сьома статті 477, частина друга статті 482 ЦПК України); якщо рішення міжнародного комерційного арбітражу вже виконувалося раніше, визначає, в якій частині або з якого часу воно підлягає виконанню (частина третя статті 479 ЦПК України); якщо в рішенні міжнародного комерційного арбітражу передбачена сплата відсотків та (або) пеня, які нараховуються відповідно до умов, вказаних в рішенні міжнародного арбітражу, вказує в своїй ухвалі про визнання та надання дозволу на виконання такого рішення про нарахування таких відсотків та (або) пені до моменту виконання рішення з урахуванням чинного законодавства, що регулює таке нарахування (частина четверта статті 479 ЦПК України); якщо в рішенні міжнародного комерційного арбітражу суму стягнення зазначено в іноземній валюті або валютах, вказує в своїй ухвалі суму стягнення у валюті, зазначеній в рішенні міжнародного комерційного арбітражу, а за заявою стягувача визначає суму стягнення в національній валюті України за курсом Національного банку України на день постановлення ухвали (частина шоста статті 479 ЦПК України); може спільно розглядати в одному провадженні заяви про надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, якщо місце арбітражу знаходиться на території України, і заяви про його скасування (частина третя статті 482 ЦПК України).

Постанова ВС від 08 квітня 2021 року у справі № 824/53/19 (провадження № 61-15433ав20).

Повноваження щодо забезпечення позову та зустрічного забезпечення у справах, переданих на розгляд МКАС

Встановивши, що позивач Agrostudio Group Limited (zareєстрований за законодавством Республіки Мальти) є нерезидентом України, у позивача немає в наявності zareєстрованого у встановленому законом порядку місцезнаходження на території України, або майна, що знаходиться на території України, Київський апеляційний суд правомірно застосував заходи зустрічного забезпечення позову.

Відповідно до частини четвертої статті 154 ЦПК України зустрічне забезпечення, як правило, здійснюється шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі, визначеному судом. Якщо позивач з поважних причин не має можливості внести відповідну суму, зустрічне забезпечення також може бути здійснено шляхом: надання гарантії банку, поруки або іншого фінансового забезпечення на визначену судом суму та від погодженої судом особи, щодо фінансової спроможності якої суд не має сумнівів; вчинення інших визначених судом дій для усунення потенційних збитків та інших ризиків відповідача, пов'язаних із забезпеченням позову.

При цьому положення статті 154 ЦПК України не містять прямої вказівки на необхідність вжиття судом заходів зустрічного забезпечення у розмірі ціни позову.

Розмір зустрічного забезпечення визначається судом з урахуванням обставин справи. Заходи зустрічного забезпечення позову мають бути співмірними із заходами забезпечення позову, застосованими судом, та розміром збитків, яких може зазнати відповідач у зв'язку із забезпеченням позову (частина п'ята статті 154 ЦПК України).

Постанова ВС від 21 жовтня 2021 року у справі № б/н (провадження № 61-13884ав21).

Повноваження щодо розгляду національними судами заяви щодо звернення стягнення на грошові кошти боржника

Ані норми Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», ані положення Глави 3 Розділу IX ЦПК України «Визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу» не передбачають повноваження суду, який розглядає заяву про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, вирішувати питання щодо розгляду заяви державного виконавця про звернення стягнення на грошові кошти, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником.

Підтверджується вказане частиною першою статті 440 ЦПК України, відповідно до якої суд, що розглядав справу як суд першої інстанції, може за заявою стягувача або державного чи приватного виконавця звернути стягнення на грошові кошти, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником, яка не оспорується зазначеною особою або підтверджена судовим рішенням, що набрало законної сили.

Разом з цим, Святошинський районний суд м. Києва, який розглядав справу № 759/16206/14-ц за заявою Компанії «NIBULON S.A.» про визнання та надання дозволу на примусове виконання на території України рішення апеляційної колегії арбітражного суду Міжнародної організації торгівлі зерном та кормами GAFTA від 23 травня 2014 року № 4323A(i) не є судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, оскільки ним, враховуючи предметну та територіальну юрисдикцію, були реалізовані лише контрольні повноваження, сутність яких зводиться до перевірки дотримання встановленої процедури розгляду справи міжнародним комерційним арбітражем, без вирішення наявного між сторонами спору по суті. Відповідно, до його повноважень не віднесено вирішення питання щодо розгляду заяви державного виконавця про звернення стягнення на грошові кошти, що належать особі, яка має заборгованість перед боржником.

Постанова ВС від 02 червня 2021 року у справі № 759/16206/14-ц (провадження № 61-4508св19).

Повноваження національних судів щодо вирішення питання про відстрочення виконання рішення МКАС

Ані норми Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», ані положення Глави 3 Розділу IX ЦПК України «Визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу» не передбачають повноваження суду, який розглядає заяву про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу, вирішувати питання щодо відстрочення виконання рішення міжнародного комерційного арбітражу.

Відповідно до частини першої статті 435 ЦПК України, яка розміщена в Розділі VI «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб)», за заявою сторони суд, який розглядав справу як суд першої інстанції, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, а за заявою стягувача чи виконавця (у випадках, встановлених законом), - встановити чи змінити спосіб або порядок його виконання.

Тотожна за змістом норма передбачена й в частині першій статті 33 Закону України «Про виконавче провадження», яка встановлює, що за наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим (хвороба сторони виконавчого провадження, відрадження сторони виконавчого провадження, стихійне лихо тощо), сторони мають право звернутися до суду, який розглядав справу як суд першої інстанції, із заявою про відстрочку або розстрочку виконання рішення.

Разом з тим, Київський апеляційний суд, який розглядав справу № 824/53/19 за заявою про визнання та надання дозволу на виконання рішення міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 19 березня 2019 року, не є судом, який розглядав справу як суд першої інстанції, оскільки ним, враховуючи предметну та територіальну юрисдикцію, були реалізовані лише контрольні повноваження, сутність яких зводиться до перевірки дотримання встановленої процедури розгляду справи міжнародним комерційним арбітражем, без вирішення наявного між сторонами спору по суті. Відповідно, до його повноважень не віднесено вирішення питання щодо надання відстрочки виконання рішення міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України від 19 березня 2019 року.

Постанова ВС від 08 квітня 2021 року у справі № 824/53/19 (провадження № 61-15433ав20).

Верховний
Суд

Дякую за увагу!